

města Opavy ke knížeti, byvše již dne 1. března 1672 císařem zapověděny, znovu se udály, opakoval Leopold I. záповěď 16. ledna 1695 a připomenul knížeti ostře, že mu přísluší toliko ekonomická a privátní kancelář, která žádných věcí soudních vyřizovati neb expedovati, také osobně jeho v titulu slov »höchst« a »alergnädigst« příkládati nesmí; takové superlativy že nenáleží než královským osobám a souverenům.¹¹⁸⁾

Prof. Dr. Karel Kadlec:

Porob — rásap v právu jihoslovanském.

Ve třech člancích Ruské Pravdy (čl. 5., 31. a 97. Karamz.) vyskytuje se trest, zvaný potok i razgrablenije (čl. 5.) nebo potok i grabež (čl. 97.), zkráceně potok (čl. 31.). Spočívá v tom, že pachateli trestného skutku byl nejen odňat veškeren majetek, nýbrž že se zakročovalo i proti vlastní osobě pachatelově, ba i proti jeho ženě a dětem. V čem záleželo toto vystoupení proti osobě vinníkově, zřejmě sice se nepraví, ale běželo tu, jak uvidíme ze srovnání s právem jiných národů, zajisté o krajní pronásledování zločince, tedy po případě i o jeho zabítí anebo donucení k tomu, aby opustil domov a šel do vyhnanství. Trest zvaný potok i razgrablenije stihal podle Ruské Pravdy pachatele tří zločinů, vraždy, k níž nezavdal zabítý příčiny (čl. 5.), krádeže koní (čl. 31.) a zapálení »humna« (stodoly) nebo dvora.

Sergějevič¹⁾ vysvětluje málo jasná slova Ruské Pravdy o uvedeném trestu pomocí památek byzantského zákonodárství a praví, že ze srovnání slovanských překladů byzantských sbírek světského zákonodárství s originálem je zřejmo, že tam, kde v originále se mluví o konfiskaci a vyhnanství k čemuž se užívalo

¹¹⁸⁾ Tamtéž, str. 96.

¹⁾ Лекції и изслѣдованія по древней исторіи русскаго права, 2. vyd. (Petrohrad 1899), str. 311. Sergějevič zbytečně se obrací k překladům latinským. Vezmeme-li do ruky Knigi zakonnyja (vyd. Pavlova, Petrohrad 1885), str. 64 a 65 a srovnáme-li slovanský tekst s ruským originálem (da potoceni budutъ — ἐξορίζονται — a ograblen budetъ — δημεύεται —), vidíme, že slovem potok rozuměl překladatel vyhnanství a ograblenijem konfiskaci majetku.

obratu »publicatis bonis relegantur«, stojí v ruském překladě: „разграблены бывше да изженутся“. Slovo konfiskace vyjádříti prý překladatelé termínem »razgrablenije«, týmž výrazem, s nímž se setkáváme v Ruské Pravdě, kde pod »potokem a razgrablenijem« rovněž dlužno rozuměti konfiskaci majetku vinníkov a vyhnanství. Řečený druh trestu dostal se prý tedy na Rus vlivem byzantským.

Úsudek Sergějevičův byl však ukvapený. Badatel jmenovaný měl obrátiti pozornost zejména k právu germánskému i k právu národů slovanských a byl by býval dospěl k jinému mínění. Ostatně samy prameny ruské mohly jej poučiti o jiném. I. Malinovskij²⁾ vhodně upozorňuje na to, že v novgorodských letopisech často se vypravuje o tom, že ty, kdo byli obviněni z politických zločinů, dav lidu shromážděný na věčích (sněmích) zabíjel, jejich dvory a vesnice ničil a prodával jejich majetek i čeledí; Malinovskij³⁾ správně také vykládá smysl termínu »potok i razgrablenije«. Razgrablenije čili grabež jest podle něho nejvyšší majetkový trest — odnětí veškerého majetku, kdežto výrazem »potok«, nahraženým v některých rukopisech Ruské Pravdy termíny »boj« a »pognanije«, se rozumí trest osobní, a to po případě krajní, tedy nejen tělesné tresty, nýbrž i trest smrti a zbavení svobody ve formě uvedení v otroctví a exilu. Potok i razgrablenije znamenaly takto zbavení osobních i majetkových práv. Zločinec byl vydán knížeti, a kníže mohl s ním učiniti, co mu bylo libo. V Novgorodě nahražovalo panovníka věče, které rovněž naložilo se zločincem podle své libosti.

Na rozdíl od Sergějeviče neušlo Malinovskému, že podobné vypořádání s těžkými zločinci, jaké vidíme v Ruské Pravdě, vyskytovalo se i u národů antických a také u Germánů. Ukazuje na právo Řeků a Římanů (aquae et ignis interdictio) a na germánskou Friedlosigkeit. Vyslovuje také mínění,⁴⁾ že potok i razgrablenije Ruské Pravdy mění se v západoruském právu ve »vyvolání«, jemuž podléhal ten, kdo se nechtěl podrobiti soudnímu nálezu a projevil takto neposlušnost vzhledem k soudu. »Vyvolanec« vypuzoval se z území státního, přestal být státním obča-

²⁾ Лекції по исторіи русскаго права (Rostov na Donu 1918), str. 339.

³⁾ U. m., str. 342.

⁴⁾ U. m., str. 343.

nem a zbavoval se občanských práv. V t. zv. třetím Litevském statutě z r. 1588 (XI. 5) vylíčen je podrobně osud »vyvolance« a procedura »vyvolání«. — Vyjádření Malinovského vyžaduje malé opravy. »Vyvolání« litevskoruského práva není variací trestu, zvaného v Ruské Pravdě »potokem i razgrablenijem«, nýbrž je to veřejné vyhlášení někoho za psance, známé právu četných národů. Psanectví mívá ovšem v zápětí tytéž tresty jako potok i razgrablenije. Také v právu českém byl ten, kdo se dopustil »odboje« proti právu, jakožto odbojník veřejně vyvoláván.⁵⁾

Velmi obšírnou studii o předmětu námi probíraném napsal Alexander Coulin. Vyšla pod názvem Die Wüstung v Zeitschrift für vergleich. Rechtswissenschaft (sv. XXXII., Stuttgart 1915, str. 326—501) a jest označena jako příspěvek k dějinám trestního práva se zvláštním zřetelem k německému a francouzskému středověku. Práce tato věnována jest jedné ze dvou forem majetkoprávního stíhání zločinců, zbavených ochrany práva. Právo slovanských národů, ačkoli zná týž právní institut, který Němci nazývají Friedlosigkeit, nemá pro něj názvu. Mohli bychom jej pojmenovati »právní bezochrannost« nebo »zbavenost právní ochrany«. Coulin v úvodě ke své práci vykládá smysl této Friedlosigkeit. Praví (str. 327), že jí dlužno pojímati po stránce pozitivní i negativní. Ve smyslu pozitivním jest to právně dovolené útočné jednání⁶⁾ veškerenstva členů národa nebo jejich orgánů proti rušiteli mírového řádu, které se děje na základě projevu vůle veškerenstva, klatby, anebo — jak je tomu zvláště v právu franckém — na základě rozkazu úředníkovy, bannu, a které má za předmět dopadení, pronásledování, vypuzení, poškození nebo plenění pachatelovo [totiž plenění prováděné proti pachateli], kdežto po stránce negativní je zbavení právní ochrany spojené s vyloučením rušitele míru z mírového společenství, se všemi osobně- i majetkověprávními vztahy veřejnoprávní i soukromoprávní povahy, kterážto právní bezochrannost původně zajisté sama sebou nastávala, avšak v době pozdější zpravidla

⁵⁾ Výklad Ondřeje z Dubé na právo české, 109: Když otboj bude ukázán na koho, a on jsa pohnán roku zmešká, móż naň hned beze všeho volání saženo býti, i k zboží i k hrdlu...

⁶⁾ Výraz ruský »potok« je tedy velmi případný a možno jej srovnávati s českým »útok«.

vyžadovala zvláštního prohlášení nebo veřejného rozhlášení (srv. výraz litevskoruského práva »vyvolání«).

Při řečené *Friedlosigkeit* dají se rozeznávati osobněprávní a majetkoprávní účinky. Je přirozeno, že stav právní bezochrannosti dotýká se především vlastní osoby pachatelovy, toho, kdo obecný mír porušil, ale vedle toho vztahuje se i na majetek pachatelův. Pokud běží o tuto majetkoprávní bezochrannost, rozeznávají se v právu německém dvě její formy, t. zv. *Fronung*, již bychom mohli nazvati konfiskací, a *Wüstung*, ničení zločincova majetku. Tento druhý způsob majetkoprávního stíhání je formou hrubší, poněvadž má za účel jen zničení a zkažení majetkových předmětů, kdežto konfiskace umožňuje hospodářské zužitkování a tedy záchranu statků rušitele míru. Proto pozorujeme v právním vývoji některých národů, že myšlenka konfiskace dochází většího rozšíření, a ničení majetku že se tedy buď obmezuje nebo se znenáhla vůbec úplně od něho pouští.

Ničení zločincova majetku může býti buď úplné, postihuje totiž veškero jmění zločincovo, anebo se vztahuje jen na jednotlivé majetkové předměty. Bývá to dosti jasně vyjádřeno v pramenech. Coulin⁷⁾ uvádí zejména tyto výrazy: *excidium domorum* vel *alterius rei*, *vastatio*, *revage*, *destruere castrum* (*domum*, *muros*), *funditus destruere*, *diruere* (*castrum*, *domum*, *possessiones*), *usque ad rasum terrae diruere*, *demolire domum*, *evertere funditus civitatem*, *aedificia* (*domos*) *frangere*, *prosternere*, *domum comburere*, *excervicare pomarium*, *sternere vineas*, *arer ies prez*, *couper les arbres* atd. Řídkější jsou termíny: *res diripere*, *res in populum publicare*, *solo aequare castrum*, *proscribere locum* (*castra*) a j. V pramenech psaných německy vyskytují se výrazy: *die Baw verderben und gántzlich abthun*, *die Burg zubrechen*, *die Vestung zerbrechen* (*zerstören*), *in Aecht chumen*, *in Aecht tuon*.

Coulin pojednává i o účelu ničení zločincova majetku, dále o ničení jakožto samostatném trestu, o jeho poměru k jiným trestům (ke konfiskaci, k trestu smrti, k vyhnanství a k peněžné pokutě) a konečně o jednotlivých případech, kdy se trestu ničení v praxi používá. Účely trestu tohoto jsou různé, nejen smířčí účel sakrálně právní, nýbrž i smazání památky na zločince a jeho

⁷⁾ U. m., str. 341 a násl.

skutek, pomsta a konečně i odstrašení. Trest ničení majetku stíhal vrahy, lupiče, zloděje, žháře, násilníky, pachatele sodomie, pederastie, heretiky, zrádce, rušitele zemského míru, ty, kdo přestupovali stavebněpolicejní nařízení, kdo neplatili dávek, falšovali mincí, ublížili jiným na těle, kdo uprchli spáchavše zločin, a j.

Také u slovanských národů vyskytoval se institut právní bezochrannosti zločincovy a měl podobné účinky jako u Germánů *Friedlosigkeit*. Za jisté těžké zločiny, znamenající útok na celou společnost, býval vinník touto společností pronásledován, a to nejen co do své osoby, nýbrž i co do svého majetku. Po strážce osobní pykal svou hlavou anebo musel uprchnouti do ciziny a tam zůstat jako vyhnanec, a po strážce majetkové vydáno bylo v šanc jeho jmění, které mohlo býti každým pleněno a ničeno anebo bylo ve prospěch společnosti, po případě náčelníka této společnosti konfiskováno. Někdy byla konfiskace i ničení majetku spojeno.

Mohli bychom uvést četné doklady, jak v právu všech slovanských národů byli stíháni zejména psanci. Přes to však přestaneme na dokladech z práva chorvatského a srbského, poněvadž doklady ty jsou mnohem poučnější než příslušné zmínky právních památek českých a polských (ruských dotkli jsme se již shora). Právo jižních Slovanů zajímá nás i pro svou terminologii, úplně podobnou terminologii germánské a ovšem i ruské. Důležité jest zvláště to, že známe nejen latinské, nýbrž i domácí, slovanské výrazy z půdy srbsko-chorvatské.

Jihoslované mají pro *Wüstung* dva velmi rozšířené termíny stejného smyslu: *porob* a *rásap* (*raasap*). Slova *porob* užívalo se, jak se zdá, více na půdě chorvatské. Termín *rásap*, silně upomínající na ruské *razgrablenije*, byl znám Srbům i Chorvatům. Původní smysl obou těch slov jest *plenění, pustošení, ničení, rozchvácení*; teprve později nabyla slova *ta* smyslu *konfiskace*. Charakteristický je zvláště termín *rásap* (místo *raz-sap* od *sipati*; *Belostenac* ve svém slovníku překládá velmi případně *excidium, deletio, ruina*); formy slovesné jsou: *da se raspe*,⁸⁾ *da se rasipe*, *da se razaspe do korjena* (srov. ho-

⁸⁾ Truhelka, *Državno i sudbeno ustrojstvo Bosne u doba prije Turaka* (*Glasnik zem. muz. u Bosni i Herc.*, XIII., 1901, str. 168; separ. otisk str. 56), vykládá nesprávně, jako by běželo o ukřižování (*kazna razapinjanja*).

řejší funditus destruere, evertere), da mu se kušta raspe. Velmi zajímavý je také obrat čl. 113 Polj. statutu: da mu ide počtovana općina na kuću i da mu razvali kuću (a njegovo sve ča godi ima, da se uzme u općinu poljičku). V Dušan. zák. (čl. 107) čteme: da se pljeni i da se mu sve uzme što ima, (ve čl. 111) pak: da se raspe i pljeni. I výrazy posléze uvedené shodují se s příslušnou terminologií německého a francouzského práva. Z latinských termínů jihoslovanského práva uvádíme: destruere (proripere) domum, bona dissipare, devastare, destruere.

Než přikročme k samému znění pramenů. Ve stat. ostrova Korčuly čteme (Ref. 56): Eodem millesimo (= téhož roku, t. j. 1403), indictione et die XII. Novembris. In pleno et generali consilio civitatis et insulae Curzulae, in quo fuerunt consilarii XLI, eorum nemine discordante, captum fuit (bylo usneseno), quod quicumque fecerit vel attentaverit aliquid contra commune Curzulae et contra sacramentum suum et specialiter contra privilegia et iura communis, truncetur (ei) caput et perdat omnia bona sua, quae deveniant in commune et domus eius a fundamento proripiat.⁹⁾ Et si fugerit, sit in banno.

Podle práva korčulského trestal se tedy ten, kdo se dopustil nevěry (zrady) proti obci, ztrátou hlavy i veškerého majetku, který byl konfiskován ve prospěch obce. Dům pachatelův měl být mimo to až do základů zbořen. Uprchl-li zrádce, nesměl se již nikdy vrátiti.

Statut splitský IV. 17 má toto ustanovení o poranění člověka, z něhož následovala smrt: Statutum et ordinatum est, quod si quis aliquem percusserit cum ense, cultello, lancea vel spontone vel similibus, ita quod percussus inde mortuus fuerit, vel qui opem ad praedicta dederit, puniatur capite, si capi poterit, et si non poterit capi, ducentas libras quilibet eorum persolvat et eorum omnia bona devastentur et semper sint inculta et deserta et communi applicentur, ubicumque invenirentur in districtu huius civitatis et extra; praeterea in civitatem non revertantur, donec acceperint quietationem a propinquioribus, parentibus seu consanguineis

⁹⁾ Ve vydání Hanělově, Statuta et leges Curzulae (Monum. hist. iur. Slav. Meriod. I., Záhřeb 1877), str. 85, stojí sice proriatur, ale je to patrně chyba, místo proripiatur.

interfecti; in quo casu restituantur ei bona culta et inculta, solutis primo communi ducentis libris. Et praedicta locum habeant perpetuo in homicidiis factis et faciendis inter terrigenas huius civitatis.

Podle uvedeného ustanovení statutu splitského měly mezi jiným statky vinníkovy býti pustošeny a navždy zůstati nevzdělanými a pustými a připadnouti měly obci. Pachatel, uprchlí, nesměl se vrátiti, leda že mu příbuzní zabitého odpustili, v kterémžto případě statky se mu vrátily, když dříve zaplatil obci veřejnoprávní pokutu 200 liber. Případný je výraz quietatio, vyjadřující, že příbuzní zabitého nechali pachatele na pokoji.

Ještě několikrát mluví o věci Splitský statut. Ve IV. knize kap. 21 stojí: Item statutum et ordinatum est, quod si quis commiserit homicidium vel aliud maleficium, propter quod bona sua deberent destrui et publicari communi Spalati et post maleficium commissum aliquis ostenderet aliquod instrumentum, in quo contineretur, se ante dictum maleficium commissum emisse aliquam rem de bonis dicti malefactoris, quod si dictus malefactor rem illam publice et palam habebat, tenebat et possidebat tempore commissi dicti maleficii et ante, quod tale instrumentum habeatur pro vitioso fictitio et fraudulento et nullius valoris.

Ustanovení toto vydáno bylo proti těm, kdo obcházeli ve Splitu právní řád a v dorozumění se zločinci předkládali fingo- vané smlouvy, jako by z konfiskovaného majetku zločincova ještě před spácháním zločinu byli koupili některou věc, o níž se zjistilo, že ji zločinec v době spáchaného deliktu i dříve veřejně měl v držení. Smlouvy takové byly zákonem prohlášeny za neplatné.

Konfiskace a pustošení majetku zločincova nesměly se arci díti na újmu těch, kdo k majetku onomu měli nějaké právo, jako na př. na újmu podílnického pachtýře pozemku (dokud nesklidil svou část úrody), nebo na újmu ženy, která měla ususfruktus ke statkům svého muže, nebo na újmu jednoho ze spoluvlastníků domu. Podrobnější předpisy o tom podává Splitský statut ve IV. knize kap. 26. a 27.

Také Statut skradinský má zmínku o konfiskaci a ničení majetku zločincova, a sice v kap. 49., 95. a 96. Kap. 49. o zrádcích obce zní: Statuimus, quod si nostra civitas habuerit manifestam

guerram, quod absit, cum aliqua civitate, terra vel persona, et aliquis civis inventus fuerit infidelis, dando consilium et auxilium adversae parti vel secreta civitatis nostris adversariis intimando, omnia bona sua ad nostrum comune devolvantur, et domus eiusdem destruatur, et ipse sit in bannum perpetuum nostrae civitati omnibus diebus vitae suae.

Tekst tento nepotřebuje žádných výkladů. Můžeme jej srovnati s uvedeným shora ustanovením statutu Korčuly, v němž se rovněž hrozí trestem zrádcům obce.

V kap. 95. Skrad. stat. stojí: Item statuimus, quod quicumque fecerit homicidium dolo, omnia bona sua mobilia vel immobilia destruantur, de quibus medietas sit comuni, alia vero medietas perveniat heredibus defuncti vel proximioribus, comiti vero VII romanatos solummodo, et sit esbanditus (= bannitus, vyhnanec) in perpetuum, non audeat intrare in civitatem Scardonensem nec eius districtum; et si quis eum offenderit vel in persona vel rebus, non teneatur respondere; et omnes illi, qui cum omnicida iverint et percusserint vel vulneraverint ad faciendum dictum omnicidium, puniantur ut homicidae... (konec kapitoly má asi porušený tekst).

V kap. 96. iční se zmínka o synovi zločinci, který žije v rodinném neděle s otcem. V případě takovém se společný majetek rozdělí a konfiskace postihuje jen synův podíl. V zákoně se praví: pars omnicidarii destruatur. Zde slovo destruere — podobně jako v kap. 95. — neznamená patrně ničení majetku, nýbrž konfiskaci.

O potrestání zrádců vlasti mluví i statut obce kotorské. V kap. 398. se praví: Si quis civium proditor suae patriae apparuerit manifeste, vel cum exercitu super patriam pugnandam venerit, sit inimicus totius civitatis et domus eius funditus destruatur, et omnia alia bona sua a populo civitatis dissipentur ex toto, et sit perpetuo bandizatus. (Slovo »dissipentur« zřejmě připomíná domácí výrazy rásap a da se raspe.)

O zrádci obce mluví také Statut poljický. »Traditur« od-suzuje se k vyhnanství a konfiskaci nemovitostí. O ničení majetku vinníkova zmínka se neděje. Zato hrozí se ve čl. 113. sbořením domu a konfiskací majetku tomu, kdo by násilím unesl dívku. V usnesení poljické obce z r. 1605 (jmenovaný čl. 113.) se praví: »da nijedan poljičanin ne ima umicati (= unášeti) divojke silom. Ako li bi koji to učinio suprotiv počtovanoj općini, da bi

umaka divojku silom, da mu ide počtovana općina na kuću i da mu razvali kuću, a njegovo sve, ča godi ima, da se uzme u općinu poljičku, toliko onome, ki bi ju umaka, toliko onome, ki bi mu pomoga. I za ovo ovo učiniše, za što biše umaka Stipani Kaćunić divojku silom, a za svoga sina, ka je bila obećana drugomu i obrnuta na oposun i na nu stavljen prsten po zakonu ovoga svita. I za to osudi počtovana općina Stipana Kaćunića pedeset tolorih a dom Ivanova sinovca dvaeset tolorih, a svakoga svata po deset tolorih, ki je godir bio u tih svatih. I ako to nie donesu na zbor počtovaně općine, da ide općina na njihovu kuću i da im uzmu duplicu, i to da sve ide u općinu poljičku.

Ve většině případů, které jsme uvedli, je konfiskace majetku zločincova (to co Němci jmenují Fronung) spojena s ničením (Wüstung), a sice se sbořením zločincova domu. Jen řídčeji mluví se o pustošení a ničení jiného majetku pachatelova (než domu) vedle konfiskace. V některých případech hrozí se pouze konfiskací. Ta stala se později asi pravidlem, a dlužní ji rozuměti někdy i tam, kde se užívá výrazu destruere, který jinak znamená ničení. Podobně je tomu při výrazu porob, s nímž se mnohokrát setkáváme ve Statutu ligy okresu ninského, revidovaném na počátku 14. stol. a uveřejněném prof. P. Karličem r. 1912 ve Vjesniku Hrv. Arheol. Društva. Tam slovo porob nepochybně znamená konfiskaci, ač původní jeho smysl byl, jak uvádí Mažuranić ve svém glosáři (Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik, str. 1010), expilatio, direptio, opljena, robljenje, razbijanje, razgrabljenje, razor doma a p.

V sedmi člancích Statutu ligy okresu ninského mluví se o porobu, a to ve čl. 17., 27., 48., 49., 69., 79. (zdě dvakráte) a 80. Čl. 17. zní: Koi pokrade kuću, ali užge čeljad u njoj, ali pobie čeljad po kući, zato ima skočiti sva Liga za moći ga gospodi dati u ruké i sve njegovo u porob u Ligu ali va obljudu, što ima mala i velika, doma i u polju, i sidbon i s' trsjem. — Liga má vydati vrchnosti zloděje, žháře a vraha a konfiskovati všechno, čo mají, at je to malé či veliké, doma nebo na poli, i se setbou a révovím.

Ve čl. 27. hrozí se sedminásobnou pokutou těm, kdo by vyplenili nebo potopili loď a bili námořníky (lodní personál). Na konci se pak dodává: »ako-li su ubieni, sve u porob a njih u galiu, za neka svaki s mirom stoi i žive«, t. j. zabijí-li námořníky,

všechno se jim (pachatelům) vezme, a oni přijdou na galeje, aby každý nechal jiného na pokoji.

Čl. 48. má toto ustanovení: Ako se čovik koi komoda s lupezom a kradju prvo Lige, da je dobro učinjeno prvo tužbe, ma da je obligan čovik kazati lupeža i da lupež plati u Ligu L. 12 bez niedne gracie, i da se priseže prid svom Ligom, da veće neće krasti, i ako se potle najde, da je sve njegovo u porob, toliko za čudo, koliko za malo, i da se da gospodi u ruke. — Okradený směl se mimosoudně vyrovnati se zlodějem — arci jen do té doby, dokud věc nepřišla před Ligu, t. j. před podáním žaloby — ale i tu musel zloděje prozraditi, aby Liga nepřišla o veřejnoprávní pokutu 12 liber a aby zloděj veřejně před celou obcí přísahal, že už krásti nebude. Dopustil-li se přes to nové krádeže, propadal veškeren jeho majetek konfiskaci, a on byl vydán vrchnosti.

Čl. 49. zní: Ako bi čovik pogodia lupeža po sreći, tere upita lupeža, da(li) ga je pokraja a lupež zatai, paka čovik po sožbini najde, sve njegovo u porob i čoviku njegovu štetu. — Smysl je tento: Vypátral-li by člen Ligy náhodou zloděje a chtěl-li by na něm, aby se přiznal, on však krádež zatají, ale pak se »sočením« (formálním vyhledáváním) krádež zjistí, propadá majetek zlodějův konfiskaci; okradenému ovšem hradí se škoda.

Čl. 69.: Ako bi koi požga ili užga pšenicu ali drugo žito u kladnji, za svaki snop po sedam, i da plati čoviku štetu i sve njegovo u porob kako skašinu. — Na zapálení složeného obilí ukládá se tu vedle náhrady škody ještě sedminásobná pokuta a mimo to ještě se mluví o konfiskaci majetku. Smysl článku není zcela jasný, leda že by slovo porob na tomto místě znamenalo nikoli konfiskaci, nýbrž ničení majetku, anebo že by zbytek zkonfiskovaného majetku po hrazení sedminásobné pokuty, pokud se týče po zaplacení škody byl pachateli vydán nazpět.

Dvakráte je řeč o porobu ve čl. 79. Nejprve se mluví všeobecně (ve druhém odstavci řečeného článku) o konfiskaci majetku zloděje, který byl dodatečně vypátrán, dřív než celé město nebo celá vesnice zaplatily škodu způsobenou krádeží. Ke konci článku činí se pak zmínka o konfiskaci majetku vykonané na počátku 14. stol. proti určité osobě ve vsi Novoseljaci. Výslovně se praví, že běželo o dlouhé pátrání, »zašto istinu najdosmo na kon dva godišća«. Jednomu sousedovi byla ukradena kráva. Poněvadž zloděj nebyl vypátrán, měla celá vesnice platiti škodu.

z pověsti tohoto horha přišlo se však přece na stopu vinníkovi. Byl jím Marko Prtenjača, spolčeny s cizím zlodějem z Gorice. Vinník byl nejdříve uvězněn a pak odveden do Zadru, kde ho dali na galej, na níž brzo zemřel. Ve statutu se podotýká: A Liga sve udilje toga puta uze u p o r o b, i bi tu v e l i k ý r a s a p, zašto svega dosti imaše, což znamená doslovně: A Liga tehdy hned všechno konfiskovala, i byl tu v e l i k ý p l e n, poněvadž vinník měl všeho dost. — Místo uvedené je velmi důležité, protože se tu vedle sebe uvádějí dva termíny pro jeden a týž pojem, porob a rásap.

V posledním (80.) článku Statutu ligy okresu minského konečně se uvádí případ konfiskace majetku nemanželské matky i otce, kteří by uskrtili své dítě (špure, z ital. spurio).

Opětovně mluví se o rásapu také v Zákoníku Štěpána Dušana, a to ve čl. 24., 34., III., 145. a 169. Ve čl. 24. hrozí se konfiskací majetku (da se raspe) církevnímu úředníku, který bere »mýto« (nedovolené poplatky). Trest konfiskace majetku je rovněž ustanoven podle čl. 34. na donucování klášterských poddaných k tomu, aby robotovali na cizích statcích (neklášterských). Ve čl. III. se vyměřuje trest proti těm, kdo by porušili úctu vzhledem k soudci. Urazil-li soudce šlechtic, měl se mu odníti veškeren majetek. Dopustila-li se urážky celá vesnice, mělo býti její obyvatelstvo vyhnáno a majetek jeho zpusťoš (»da se raspe i plenii«). Rásap celé vesnice vyskytuje se dále ve čl. 145. pro případ, že se v ní najde zloděj nebo loupežník. Zloděj se mimo to oslepí, a lupič oběsí hlavou dolů, a pán vesnice ke všemu ještě nahradí škodu a je potrestán jako sám zloděj a lupič. Ve čl. 169. stihá rásap rovněž celou vesnici, dopadne-li se v ní zlatník (razící patrně falešné peníze); on sám trestán je vyhnanstvím.¹⁰⁾

Vedlo by nás příliš daleko, abychom měli vypočítávati všechny zmínky o trestu zv. v srbských památkách rásap. Ukážeme ještě jen na Miklosiche, Monum. serbica, str. 135 (čís. 116), str. 256 (čís. 243), str. 367, 370 (čís. 314); na Truhelku, Državno i sudbeno ustrojstvo Bosne u doba prije Turaka (zvláštní otisk

¹⁰⁾ Jen mimochodem podotýkáme, že také ze starého práva polského máme doklady, že lid celých vsí býval trestem vyháněn, a majetek jeho konfiskován. Srov. Dąbkowski, Rękojemstwo w prawie polskiem średniowiecznem (Lvov, 1904), str. 66.

z Glas. zem. muz. u Bosni i Herc., XIII., 1901, str. 56, 86) a na téhož Tursko-slovjenski spomenici dubrovačke arhive (rovněž otisk z řečeného Glasniku, XXIII., 1911, str. 6 a 12).

Ke konci uvedli bychom ještě, že vedle slovanských termínů porob a rásap vyskytuje se v Poljickém statutě v témž smyslu slovo původu tureckého jagma a odvozené od něho sloveso razjagmiti. Tak se ustanovuje ve čl. 107 b), že obchodník má svým zbožím opatřiti nejprve obyvatelstvo své vesnice a pak teprve prodávati lidem cizím. Zachová-li se jinak, »da mu je oni targ (zboží) za jagmu općeno«, t. j. může mu zboží být konfiskováno ve prospěch obce. Rovněž tak propadalo podle čl. 92 a) ve prospěch členů obce víno toho, kdo přebíral jinému obchodníkem, ať už doma či v cizí vesnici, kdo totiž nabízel cizím obchodníkům vínem svoje vlastní víno před těmi, kdo uzavřeli dříve smlouvu. Propadlého vína mohl se každý napítí, »neobávaje se vrchnostenské pokuty; na naši odpovědnost ať každý volně vztáhne ruku«, dodává se v zákoně. Rovněž tak propadalo víno toho, kdo je prodával v Poljicích draže, než zač bylo ve Splitu, a užíval-li jiné než splitské míry (čl. 92 b). Ve čl. 107 c) stanoven trest propadnutí předraženého masa, a zase »každý, kdo se nahodil, mohl přiložiti ruku k tomu, aby maso bylo sebráno. Podobně mohlo být volně pekařům zkonfiskováno pečivo menší míry než v Omiši (čl. 107 e).

V případech posléze uvedených neběží arci o konfiskaci celého majetku, nýbrž jen o zabavení určitých věcí, ale základní myšlenka trestu je tu táž jako při ničení nebo zabírání veškerého majetku vinníkova.

Ve stručném tomto článku neběží nám o uvádění co nejvíce pramenných dokladů o konfiskaci u jižních Slovanů. Těch by bylo možno uvésti veliké množství, a to z dob starších i novějších (na př. ve Stat. trsatském z r. 1640 mluví se o vyhnanství a konfiskaci majetku ve čl. 5. — tat ima bit bandižan i blago vazeto za kamaru —; srov. též čl. 21.). Chtěli jsme se opíratí jen o ta místa pramenů, kde se užívá podobné terminologie jako u ruského potok i razgrablenije. Příklady námi uvedené ukazují, že jižní Slované znají negaci osoby jakožto trest v podobném rozsahu jako národové germánští i jiní. Jako oni nevzali institut zv. porobenem a rásapem od Byzantinců, tak nevzali jej ani Rusové.